

Žalm 27

Duchovný mystik a spisovateľ Dionýzos Kartuziánsky (*1402 +1471) píše, že tento žalm je najkrajší, pretože od prvých veršov pozdvihuje myseľ človeka k Pánovi, vzbudzuje dôveru a vďaka tomu zbavuje strachu.

Úvod

Skôr než pristúpime k bližšiemu pohľadu na Ž 27 a jeho posolstvo, je dobré povedať si niekoľko úvodných slov o žalmoch a žaltári. **Žalmy a žaltár** sú slová gréckeho pôvodu a sú kresťanským pomenovaním 150 poetických modlitebných textov, ktoré v Biblii tvoria jednu knihu. Grécke slovo *psalmos* znamená hudobný nástroj, alebo pieseň spievanú za sprievodu hudobného nástroja. Žalmy sú v kresťanskej tradícii naozaj ponímané ako spievaná modlitba, svojou poetickosťou a rytmickosťou k spevu priam pobádajú. Po hebrejsky sú nazvané *tehillim* – čo doslovne znamená chválospevy. Je to zaujímavé, pretože keď sa pozrieme na knihu žalmov, nachádzame v nej **rôzne literárne žánre** – hymny, žalospevy jednotlivca, vďakyvzdávania jednotlivca, kráľovské žalmy, preklínacie žalmy, historické žalmy, atď. A hoci žaltár obsahuje viac žalospevov a prosieb než chválospevov, tak pomenovanie *tehillim* (*chválospevy*) poukazuje na jeden dôležitý znak žaltára a to, že podstatou každej modlitby je zvelebovanie Boha.

Jednotlivé **žalmy vznikali v rôznych obdobiach** a čas ich vzniku môžeme určiť len veľmi neurčito. V židovskej tradícii je kráľ Dávid predstavovaný ako privilegovaný tvorca žalmov, dokonca jeden židovský text (text z Kumránu 11Q05 hovorí, že Dávid vytvoril 3600 *tehillim*). V samotnom žaltári sa však spomínajú aj iní autori, napríklad Asaf, Korachovi synovia a dokonca aj Mojžiš (Ž 90). Väčšina žalmov však vznikla anonymne. Najstaršie fragmenty žalmov môžu byť naozaj starobylé a siahať až do obdobia monarchie, najväčšia časť žalmov však vzniká v období po babylonskom zajatí.

Stopäťdesiat žalmov tvorí v žaltári ucelenú zbierku, ktorá môže byť rozmanito delená (podľa autorov), ale najviditeľnejšie je jeho **rozdelenie na 5 kníh**, pričom každú uzatvára doxológia, teda liturgický dodatok vo formu chválospevu: **Úvod** (Ž 1-2); **1. kniha:** Ž 3 – 41 (doxológia 41,14); **2. kniha:** Ž 42 – 72 (doxológia 72,18-19); **3. kniha:** Ž 73 – 89 (doxológia 89,53); **4. kniha:** Ž 90-106 (doxológia Ž 106,48); **5. kniha:** Ž 107 – 145 (Záverečný hallel celého

žaltára Ž 146 – 150). Toto rozdelenie Žaltára na päť kníh **nadväzuje na päť kníh Mojžišovej Tóry**, čo potvrdzuje aj židovská tradícia (Midraš k Ž 1): „*Tak ako Mojžiš dal Izraelitom päť kníh Tóry, tak aj Dávid dal Izraelitom päť kníh Žalmov*“!

Žaltár v kresťanstve rýchlo nadobudol obľubu, o čom svedčia slová sv. Hieronyma, že nábožné ženy sa v starovekej Cirkvi učili hebrejčinu, aby sa mohli modliť slovami žalmov a chápať ich. **Veľký význam žaltára** pre kresťanstvo zhrňuje sv. Atanáž Alexandrijský (+373):

- i. Žaltár je malou Bibliou. Veriaci v Krista nachádzajú v ňom všetky základné pravdy, ktoré tiež obsiahnuté v celej Biblii.
- ii. V Žaltári človek môže nájsť samého seba, pretože sú v ňom obsiahnuté slová o všetkých ľudských skúsenostiach.
- iii. Všetci veriaci v Krista používajú Žaltár. Preto ten, kto sa modlí slovami žalmov, prednáša svoju modlitbu v spoločenstve svätých.
- iv. Žaltár je čistým zrkadlom, v ktorom sa odzrkadľuje celé kresťanstvo. Vedie k poznaniu samého seba, poznaniu Boha i jeho stvorenia.

Žalmy sú diela **biblickej, hebrejskej poézie**, ktorej účelom je prostredníctvom pôsobenia na estetické vnímanie posilniť predstavivosť jej poslucháča / čitateľa a tak mu umožniť, aby Božie tajomstvo, mystérium jeho bytia, konania a vôle sprostredkovanou prostredníctvom Tóry prijímal nielen na úrovni racionálnej ale aj emocionálnej a prostredníctvom citlivosti na krásu. Pre poetické vyjadrovanie je charakteristická tzv. viazaná reč. V slovenskej poézii je táto viazanosť, usporiadanosť spôsobená zvukomalebnosťou rýmov alebo rytmom rovnakého počtu slabík. V biblickej poézii sú verše voľné, bez rýmu, ale usporiadanosť reči žalmov je vytvorená opakovaním slov, tém, myšlienok, t.j. tzv. slovným alebo tematickým paralelizmom. **Paralelizmus** vzniká v dvojveršiach, keď druhý verš opakuje slová alebo myšlienku prvého verša (synonymný paralelizmus), rozvíja (syntetický paralelizmus) alebo predstavuje protiklad (antitetický paralelizmus). Opakovanie pomáha čitateľovi žalmu viac sa sústreďiť na dané posolstvo textu.

- **synonymný paralelizmus**

„Nebesia rozprávajú o sláve Boha
a obloha hlása dielo jeho rúk.“ (Ž 19, 1)

- **antitetický paralelizmus**

„Tichých sa Pán ujíma,

ale hriešnikov ponižuje.“ (Ž 147, 6)

- **syntetický paralelizmus**

"Spievajte Pánovi pieseň novú;

spievaj Pánovi, celá zem!" (Ž 96, 1)

Druhým znakom biblickej poézie je používanie špecifickej **metaforiky a obraznosti**. Symboly a obrazy pochádzajú z prírodného prostredia (skala, svetlo, voda), z kultového prostredia (chrám, dom), z blízkovýchodného mýtického myslenia (nebeská klenba, nebeské zástupy, leviatan), atď.

Kontext žalmu

Často vnímame žaltár ako súbor 150 samostatných modlitieb a piesní Izraela. Treba však poznamenať, že i keď tieto žalmy vystupujú ako samostatné diela, zároveň na seba nadväzujú a vytvárajú súbory žalmov, ktoré prehlbujú vybrané témy a myšlienky. Žalm 27 je súčasťou prvej knihy žaltára a v rámci nej je súčasťou súboru žalmov Ž 25 – 34. Tento celok žalmov je ohraničený dvomi žalmami 25 a 34, ktoré sú abecedné, t.j. jednotlivé verše týchto žalmov sa začínajú potupne idúcimi písmenami hebrejskej abecedy. Tento formálny znak ihneď „bije do očí“ čitateľovi a vďaka tomu si ich tento môže všimnúť ako žalmy stojace na hranici menšieho celku.

V tomto celku dôležitú rolu zohráva téma Božej milosti / milosrdenstva. Po prosbe, „*Rozpomeň sa, Pane, na svoje zľutovanie a na svoje milosrdenstvo, ktoré trvá od vekov*“ (Ž 25,6), ktorá zaznieva na začiatku celku, na jeho konci zaznieva žalmistovo vyznanie: „*milosti Pánovej plná je zem*“ (Ž 33,5). Následne si môžeme všimnúť ako je táto idea Božej milosti / milosrdenstva ďalej rozvíjaná vo viacerých žalmoch: 25,7.10; 26,3; 31,8.17.22; 32,10; 33,18.22. Práve Ž 27 rozvíja túto tému v spojení s vierou v Boha, jeho záchranu a pomoc, ktoré sú konkrétnymi prejavmi Božej milosti a milosrdenstva.

Štruktúra žalmu:

Žalm sa skladá z dvoch častí, ktoré ľahko môžeme rozpoznať vďaka tomu, že sa mení žalmistova výpoveď. Vo v. 1 – 6 hovorí o Bohu a od v. 7 sa obracia so svojim žalospevom na Boha. Od v. 7 sa mení modlitba dôvery na žalospev jednotlivca. Mení sa atmosféra radosti na žiaľ a úpenlivú prosbu. V tomto zmysle môžeme žalm jednoducho rozdeliť na dve časti, ktoré

sú k sebe v paralelnom, zrkadlovom vzťahu. Prvá časť (v. 1-6) sa delí na dve menšie pasáže. V prvej (v. 1-3) nachádzame vyznanie dôvery k Bohu; po ktorej nasleduje druhá pasáž opisujúca modlitbu žalmistu (v. 4-6). Motív modlitby pokračuje v druhej časti (v. 7-14), ktorá sa začína prosbou o Božiu ochranu (v. 7-12) a končí výzvou k dôvere v Boha (v. 13-14). Graficky môžeme stavbu tohto žalmu predstaviť nasledovne:

A (v. 1–3) Vyznanie dôvery v Boha.

B (v. 4–6) Prvá modlitba za Božiu ochranu.

B' (v. 7–12) Druhá modlitba za Božiu ochranu

A' (v. 13–14) Výzva k dôvere v Boha

Výklad žalmu

Žalm sa začína dvomi rétorickými otázkami, ktoré si kladie žalmista a ktoré zvýrazňujú, že to aký je Boh pre žalmistu, pomáha človeku prekonať strach a ohrozenie, nevnímať ho a nenechať sa ním paralyzovať v úzkosti – „*Pán je moje svetlo a moja spása, koho sa mám báť? Pán je ochranca môjho života, pred kým sa mám strachovať?*“ (v. 1). Prvým označením Boha je svetlo. Svetlo patrí medzi prirodzené symboly. Je opakom tmy, ktorá môže symbolizovať strach a ohrozenie. Zároveň je svetlo v súlade s rozprávaním o počiatku sveta z Gn 1 prvým stvorením (Gn 1,3), stojí na počiatku stvorenia všetkého živého, je podmienkou vzniku života a preto je jeho symbolom. V Starom zákone je svetlo často Božím atribútom, v Ž 104,2 je odevom, do ktorého sa Boh zahaľuje a teda niečím, čo ho charakterizuje navonok. Druhým označením je spása, to znamená záchrana, ktorá je vždy v Biblii spojená s Božím zásahom v prospech človeka, s pomocou, ochranou pred hriechom alebo nebezpečenstvom, ktoré ohrozuje život. V druhej rétorickej otázke je Pán nazvaný „*ochrancom môjho života*“. V hebrejskom origináli je nazvaný pevnosťou, teda opevnenou alebo vyvýšenou budovou / miestom, ktorá ochraňuje človeka počas vojenského útoku, poskytuje ochranu pred zbraňami a umožňuje mu víťazstvo.

Táto pieseň dôvery teda hlása, že aj v situácii najväčších nebezpečenstiev a hrozieb („*Keď sa približujú ku mne zločinci a chcú mi zničiť telo.*“ v. 2) môže človek nájsť bezpečné útočisko v Bohu. Číhanie na život človeka a vojna ako extrémne prejavy ľudskej krutosti by nemali žalmistu naplňať strachom, pretože zárukou jeho bezpečnosti je Pán. V ľudskej skúsenosti je vojnové besnenie najväčším ohrozením, čo zvýrazňujú vojenské obrazy - „*aj keby sa proti mne postavili šíky..., aj keby proti mne vzbĺkol boj*“ (v. 3). Predstavené hypotetické obrazy navodzujúce situáciu vojenského obklúčenia, majú za úlohu zvýrazniť istotu dôvery

žalmistu – „*moje srdce sa nezľakne... zotrvať v dôvere*“ (v. 3). Napriek krutej a krvavej hrozbe zostáva dôvera žalmistu neotrasiteľná.

Od opisu svojej dôvery prechádza následne žalmista k modlitbe („*o jedno prosím Pána*“ v. 4), ktorá vychádza z jeho úprimného, hlbokého želanja („*za tým túžim*“ v. 4). V hebrejskom jazyku je doslovne „*to hľadám*“. Nejde teda len o jeho pranie, ale o jeho neustálu snahu. To, o čo sa žalmista snaží a po čom túži, je Božia prítomnosť a blízkosť, vyjadrené obrazom Jeruzalemského chrámu („*aby som mohol bývať v dome Pánovom... a obdivoval jeho chrám*“ (v. 4). Táto obraznosť sa opakovane objavuje v ďalšom verši („*stan*“, „*príbytok*“ – v. 5). Chrám ako miesto Božej prítomnosti je pre žalmistu tým vysnívaným priestorom, blahodarným pre jeho život, miestom zakusovania Božej nehy („*aby som pociťoval nehu Pánovu*“ – v. 4), teda miesto skúsenosti Božej dobrotivosti, vľúdnosti. Zároveň chrám a teda Božia blízkosť znamená dokonalé bezpečia a úkryt v čase nebezpečia a dramatického ohrozenia, čo je vyjadrené tromi obrazmi poskytnutia ochrany, úniku a bezpečia ohrozenému bojovníkovi – „*a on ma... schová v deň nešťastia, ukryje ma v skrýši... a postaví ma vysoko na skalú*“ (v. 5).

Toto presvedčenie žalmistu o Božej ochrane a dobrotivosti, jeho poznanie Boha ako ochrancu a jeho skúsenosť, ho následne vedú k vzdávaniu vďaky – „*mu prinesiem obetu chvály, budem spievať a hrať Pánovi*“ (v. 6). Chvála, radostný kultový spev sprevádzaný hrou na chrámové hudobné nástroje ostro kontrastujú s dramatickým ohrozením žalmistu symbolicky zobrazený vojenským obklúčením - „*nepriateľov, čo ma obklúčujú*“ (v. 6).

V následnom verši (v. 7) namiesto radostného spevu zaznieva naliehavá prosba žalmistu, jeho individuálna lamentácia („*zľutuj sa nado mnou a vyslyš ma*“ - v. 7). Odvaha volať s prosbou k Bohu, predkladať mu svoje prosby vychádza z faktu, že samotný Boh vyzýva ľudí, aby sa na neho obracali: „*V srdci mi znejú tvoje slová: »Hľadajte moju tvár!«*“ (v. 8). Srdce je v biblickom myslení sídlom ľudskej vôle a myslenia. V tomto ťažko preložiteľnom verši teda ide o vnútorný silný apel, aby sa žalmista celou svojou osobou obracal na Boha, na jeho priazeň a dobrotivosť, ktorých symbolom je Božia tvár. Žalmista zároveň ihneď veľmi nástojčivo a jednoznačne hovorí Bohu: „*Pane, ja hľadám tvoju tvár*“ (v. 8). Takáto deklarácia až uistenie zároveň zvyrazňujú morálnu bezúhonnosť a poslušnosť Bohu a jeho slovám zo strany žalmistu. Žalmista si sám uvedomuje, že musí byť verný Bohu, lebo od toho závisí otázka jeho prežitia.

Veľká dôvera v Boha, ale zároveň aj istota vlastnej spravodlivosti, umožňujú svätopiscovi smelo a s nádejou apelovať na Boha a jeho priazeň. Štyrmi negatívnymi apelmi - „*neodvracaj svoju tvár odo mňa, neodkláňaj sa v hneve od svojho služobníka. ...neodvrhuj ma, ani ma neopúšťaj*“ (v. 9) – modliaci sa veľmi nástojčivo prosí o Božiu prítomnosť. Obraz

odvrátenej tváre – častý v Biblii – je obrazom odlúčenia od Boha., túto ideu následne rozvíjajú ďalšie tri slovesá (odkloniť sa, odvrhnúť, opúšťať). Žalmista nežiada konkrétnu Božiu intervenciu, alebo zásah, ale vyjadruje veľký strach z odlúčenia od Boha. Je si vedomý, že samotná Božia prítomnosť pre neho znamená záchranu – pretože Boh je jeho „pomoc“ a „spása“. Oslovením Boha „pomoc“ žalmista vyjadruje presvedčenie, že sám si nevystačí a preto potrebuje Boha. Slová, „Ty si moja pomoc“, nie sú celkom správnym prekladom minulého času v hebrejskom origináli „*bol si mi pomocou*“, čo zvyrazňuje žalmistovu osobnú skúsenosť. On už zažil vo svojom živote Božiu pomoc a preto môže s veľkou dôverou povedať – „Bože, moja spása“ (v. 9).

Istota dôvery v Boha je vyjadrená vo veľmi silnom kontrastnom vyjadrení: „*Hoci by ma opustili otec aj mat', Pán sa ma predsa ujme*“ (v. 10). Otec a matka sú tými najbližšími osobami, u ktorých človek obyčajne hľadá útočisko, čo bolo v starovekom Izraeli, v ktorom fungovali veľmi silné rodinné putá, ešte viac zvyrazňované, než v dnešnej spoločnosti. Otec a matka, môžu zároveň vystupovať ako synekdocha (*pars pro toto*), t.j. zastupujú celú rodinu, ba dokonca celý staroveký rodinný klan, ktorý znamenal pre človeka bezpečie a ochranu. V hyperbolickom vyjadrení teda žalmista vyjadruje svoju veľkú vieru v to, že Pán, ktorého prosil, aby sa neovracal od neho, neodníme od neho svoju náklonnosť a ujme sa ho aj v situácii najväčšej opustenosti.

Ľudskou odpoveďou na istotu Božej prítomnosti je prosba o Božie vedenie, o učenie, ako má človek žiť a o upevnenie jeho vzťahu s Bohom: „*Ukáž mi, Pane, svoju cestu a prived' ma na správny chodník...*“ (v. 11). Táto prosba je mimoriadne naliehavá v situácii ohrozenia, ktorá je na konci 11. verša načrtnutá všeobecne – „*lebo mám mnoho nepriateľov*“ (v. 11). O aký druh nepriateľov ide, bližšie špecifikuje v. 12, v ktorom sú nazvaní ako utláčatelia, kriví svedkovia, ľudia dychtiví po násilí. Nejde tu už o obraz vojenského besnenia, ktorý nachádzame v prvej časti žalmu (v. 2-3), ale o obraz nespravodlivého súdu, ktorý môže viesť až k zničeniu človeka, pošliapaniu jeho existencie.

Na túto situáciu ohrozenia žalmista reaguje svojím hlbokým presvedčením: „*verím, že uvidím dobrodenia Pánove*“ (v. 13). Slovo verím, vyjadruje hlbokú dôveru žalmistu, jeho spoliehanie sa na Pána, ktoré nie je slepou vierou, ale vychádza z jeho osobnej skúsenosti a poznania Pána (v. 1; v. 9-10). Uvidieť dobrodenia, znamená konkrétne až hmatateľne zakúsiť dobrou Pánovu, presvedčiť sa o nej a spoznať ju. Takúto skúsenosť žalmistovu umožňuje „*krajina živých*“, teda priestor vhodný pre život, podporujúci a rozvíjajúci pokojný a šťastný život, oslobodený od hrozieb.

Žalm sa končí výzvou, ktorú adresuje žalmista poslucháčovi / čitateľovi svojej modlitby: „*Očakávaj Pána a bud' statočný; srdce maj silné a drž sa Pána*“ (v. 14). Tento verš má dokonale paralelnú stavbu. Krajné výzvy - „*očakávaj Pána... drž sa Pána*“ – sú vyjadrené v hebrejskom origináli tým istým slovesom, ktorý vyjadruje postoj, ktorý človek má zaujať v beznádejnej situácii, keď mu môže pomôcť jedine Pán. Obe výzvy v strede vety „*bud' statočný*“ a „*srdce maj silné*“, kladú dôraz na vnútornú silu a odvahu, a sú paralelné k výzve, neboj sa. Vo Svätom písme sa takýto postoj vnútornej sily očakával od ľudí, keď mali splniť ťažkú úlohu, ktorá im mohla priniesť ohrozenie, napríklad takým má byť Jozue spolu s ľuďom pred vstupom do Zaslúbenej zeme (porov. Dt 31,6.7.23; Joz 1,6.7.9.18), k podobnému postoju vyzýva kráľ Dávid aj svojho syna Šalúma, ktorý sa má stať kráľom (porov. 1 Krn 22,13; 28,20). Pre žalmistu zdrojom tejto vnútornej sily nie sú vlastné schopnosti, ale fakt, že sa človek môže spoľahnúť na Pána, že môže v neho veriť a dôverovať mu.